

Overraskende FÅ agerhøns OVERLEVER yngleperioden

NATUR/VILDTPLEJE: Bip-bip; bip-bip; bip-bip. Åh nej; hurtige dobbelt-slag klinger skarpt fra pejleradioen og indikerer, at den rugende agerhøne må være død!

Desværre er denne oplevelse alt for almindelig. Efter at have fulgt de radiomærkede agerhøns i flere måneder, har man fået et særligt forhold til de fugle, der er nået så langt, at de ruger på store kuld af æg. Gentagne gange må man huske sig selv på, at det netop

er formålet med vores arbejde – at dokumentere ynglesuccesen (eller mangel på samme) for fritlevende danske agerhøns. Men ærgerligt er det, når – i dette tilfælde – at 19 næsten færdigt udrugede kyllinger ikke får lov at supplere områdets begrænsede bestand.

Klarer agerhønen sig?

Målt over perioden fra fangst i februar til begyndelsen af august måned, hvor alle kyllingerne kan flyve, er det alene

26 % af de mærkede fugle, som har held med at yngle. Kun en fjerdedel af de reproduktionsdygtige fugle når altså gennem nåleøjet og bidrager til bestandens vækst. Hele 64 % præderes af rovdyr, mens græsslæt, trafikdrab og ufrugtbarhed er andre årsager til manglende ynglesucces (i alt 10 %).

Agerhønen er heldigvis en art med et stort reproduktionspotentiale, som er skabt til at klare stor dødelighed. At kun en fjerdedel af bestanden har

Tekst og illustration: Carsten Riis Olesen

Foto: Carsten Riis Olesen, Thomas Iversen og Jesper Illemann

Efter mærkning slippes agerhønsene ud i samlet flok på det sted, de blev fanget. Flokken kommunikerer lifligt og er hurtigt samlet som flok igen.

unglesucces, og at kuldstørrelsen for de kuld der klarer sig i gennemsnit er faldet til godt 7 kyllinger i august måned, betyder ikke nødvendigvis, at arten er ved at uddø. Konsekvensen er imidlertid, at der kun må dø 35 % af efterårsbestanden i løbet af efterår og vinter. Er dødeligheden større, vil det reducere forårets ynglebestand.

Tidligere undersøgelser har vist, at dødeligheden over vinteren kan svinge fra 20-40 %, så et jagtligt udbytte kan for øjeblikket udelukkende tages på baggrund af, at de enkelte dødelighedsfaktorer sandsynligvis vil vikariere for hinanden. På længere sigt kan biotop-fremmende tiltag samt regulering af prædatorer forbedre levevilkårene for agerhøns og dermed muligheden for at høste af bestanden ved jagt.

Hvornår præderes agerhønsene?

Vores undersøgelse viser, at 35 % af prædationen forekommer over de tre forårsmåneder (15. feb. - 15. maj). I den efterfølgende korte perioden på syv uger (15. maj til 5. juli), som indeholder den sidste del af æglægningen og rugetiden, falder imidlertid halvdelen af den samlede prædation (50 %). Der er altså ingen tvivl om, at agerhønen er yderst sårbar over for prædatorer, når den ligger stille på reden – især i selve rugetiden som varer 23 dage.

Faren er imidlertid ikke drevet over efter, at kyllingerne er kommet til verden. I de første 10-14 dage efter klækningen kan kyllingerne ikke flyve og kræver forældrefuglens beskyttelse over for prædatorer. Som for viben forsøger forældrefuglene hos agerhønen at lokke prædatorer væk fra kyllingerne, som oftest sidder og trykker sig sammen i en klump. Afledningen >

Carsten Riis Olesen sætter radiosender på en agerhøne. I baggrunden ses fangstburet, som overvåges af et kamera, så fuglene hurtigt kan håndteres.

Over de sidste tre år har vi mærket knap 100 agerhøns med radiosendere, som tillader, at vi følger dem gennem pejling fra senvinter til efterår. I radiosenderen er der indbygget en funktion som aktiveres, når hønen ligger fuldstændig stille i mindst 6 timer – en såkaldt mortalitetsindikator. Indikatoren gør det muligt at overvåge den rugende fugl på afstand. I den sårbare rugetiden overvåges hønerne dagligt, men vi går aldrig tættere på reden end 25 meter. I modsætning til engelske fugle er de danske yderst sensible over for forstyrrelser i rugetiden.

Det kan være vanskeligt at se forskel på høne og kok. Et sikkert kendetegn er imidlertid de brede hvide bånd, der går på tværs af de markante smalle hvide midtstriber på hønens skulderfjer.

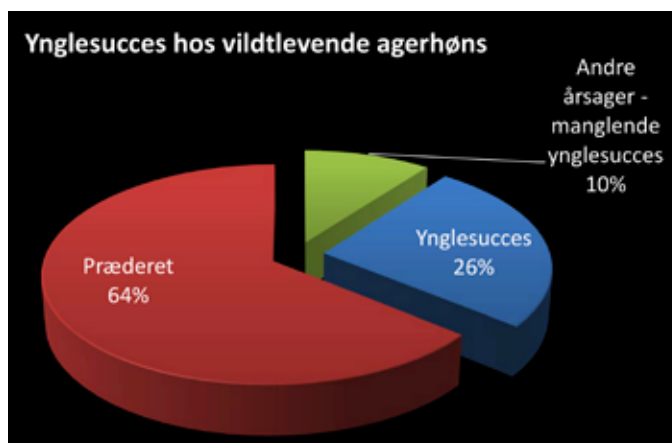
Agerhønen, der rugede på 19 æg, blev kort før klækning offer for en røvhøg. Læg mærke til radiosenderen, der stadig sidder omkring fuglens afpillede hals. Normalt ligger agerhønsene godt dækkede, når de ruger, så det er sjældent, at rovfugle finder hønsene på reden. Du får et overblik over hvilke rovdyr, der præderer agerhønsene i en artikel i maj.

► lykkes ikke altid. Vores resultater viser, at 15 % af den samlede prædation falder i perioden efter udklækningen. Det svarer til, at knap en tredjedel af de fugle, der kommer gennem rugeperiodens nåleøje, alligevel bliver ofre for prædation.

Andre lande

I England og Frankrig har agerhøns været genstand for en del undersøgelser. Almindeligvis er undersøgelserne foretaget ved, at man har fundet og overvåget agerhønsereeder. I disse undersøgelser udtrykkes ynglesucces som andelen af fundne reder, hvor rugningen gennemføres til klækning. I England er ynglesucces stærkt afhængig af, om der gøres en indsats for at regulere rovdyr eller ej. I områder med intensiv regulering af rovdyr gennemfører omkring 70 % af hønerne rugeperioden med succes. Er der in-

gen regulering af rovdyr, falder succesraten til omkring 50 %. Til sammenligning gennemfører 48 % af høner med etablerede reder rugeperioden i Danmark. De danske agerhøns vilkår i rugeperioden ligner således umiddelbart de engelske for områder, hvor rovdyr ikke reguleres. Imidlertid udgør prædation en væsentlig større del af redetabet i Danmark (ca. 80 %) end i England (omkring 50 %). I de engelske studier med rovdyrregulering dør flere af andre årsager, f.eks. græsslæt.

Figuren viser ynglesucces for 78 radiomærkede agerhøns, som har været fulgt fra mærkning i februar måned til først i august, hvor kyllingerne selv kan værges sig mod de fleste prædatorer.

Forskningschef Carsten Riis Olesen
cro@jaegerne.dk. Tlf. 88 88 75 17

Læs i maj: hvilke prædatorer dræber agerhønsene.

Ny viden fra radiomærkede agerhøns

Hvorfor har agerhønsene så ringe en ynglesucces? Det spørgsmål ønskede Danmarks Jægerforbund et grundigt svar på, og derfor igangsatte vi en undersøgelse.

Siden 1960'erne, hvor det årlige jagtudbytte af agerhøns toppede med over 400.000, er udbyttet faldet støt, uanset at der sker en vis udsætning. Det foreløbigt laveste udbytte var godt 20.000 i 2007. Agerhønsenes tilbagegang ses i hele Europa, og de fleste forskere er enige om, at årsagerne primært er intensivering i den landbrugsmæssige drift. Gødning, sprøjtemidler og avlsarbejde har mangedoblet udbyttet på bekostning af ukrudt, insekter og værdifulde randarealer.

Udenlandske erfaringer: Ved nutidens ringe bestandstæthed peger udenlandske undersøgelser på, at agerhønsenes ynglesucces er problematisk lav. Det kan der være en række årsager til, heriblandt at de jordrugende fugle er sårbare over for en lang række prædatorer. Ud over påvirkningen fra rovdyr ved vi meget lidt om, hvordan fuglene bevæger sig i kulturlandskabet. Vi henter ofte vores viden fra England, hvor de har en lang tradition for forskning i de jagtbare hønsefugle. Imidlertid har det vist sig, at de danske forhold, på en række områder, adskiller sig fra de engelske.

Ny viden: For at få ny viden som basis for den bedst mulige rådgivning besluttede Danmarks Jægerforbund i 2013 at starte et praksisnært forskningsprojekt, hvor vi – for første gang i Danmark – fangede vildtlevende agerhøns og udstyrede dem med radiosendere for at følge deres bevægelser og overlevelse. Projektet har givet overraskende ny viden om redelokalitet, overlevelse, prædatorer og spredning, som vil blive formidlet gennem en række artikler i Jæger. Arbejdet har været finansieret af Jægerens Naturfond.

Fangst & mærkning: Nøglen til ny indsigt i agerhønsenes liv er at mærke dem, så første udfordring var at fange fuglene. Forsøget er gennemført på Djursland, hvor tætheden af agerhøns ofte er beskeden. Alligevel er det lykkedes at fange i alt 161 fugle, hvoraf vi fik udstyret i alt 93 med radiosendere – primært høner.

Kok eller høne?: Det er ikke nødvendigvis let at kende forskel på høne og kok. Som regel er kokken mere gylden i farverne og har et større brunt felt på brystet (hesteskoen), men der er store variationer, og det eneste sikre kendetegn er, at hønen har hvide tværgående bånd på skulderfjerene (se foto side 57).

Radiosenderne: VHF-radiosenderne vejer lidt over 10 gram og har batteri nok til at leve i otte til ni måneder. GPS-udstyr vil veje for meget for montering på en agerhøne, så de

Agerhøne forsynes med den lille radiosender i et halsbånd, som placeres under brystfjerene med den tynde antenne bagudrettet. Under mærkningen er fuglene usædvanligt rolige, men fuglens vinger og ben skal holdes i et fast greb under processen.

anvendte sendere pejles med en almindelig antenne. Rækkevidden af signalet påvirkes af bakker, men ofte høres det på et par kilometers afstand. Står man højt i terrænet, øges afstanden væsentligt.

Udsætning og pejling: Efter påsætning af radiosendere slippes agerhønsene ud i samme område, som de blev fanget, og fuglene kan nu følges gennem den resterende flokperiode over udparringen omkring 1. marts, i yngleperioden med æglægning fra først i maj, i rugeperioden og klækningen fra sankthans til efterårets nye flokdannelse.